

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

K šedesátinám prof. dr. L. Zachovala

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 11 (1966), No. 3, 178--179

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/138608>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1966

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

ZPRÁVY, JUBILEA, HISTORIE

K ŠEDESÁTINÁM PROF. DR. L. ZACHOVALA

Při šedesátinách se dnes již nehodnotí jako kdysi životní dílo jubilanta, neboť se počítá, že bude v práci ještě dále úspěšně pokračovat. To platí zřejmě v případě prof. dr. L. ZACHOVALA, který se dožívá šedesáti let v plné svěžesti a s nepolevujícím pracovním elánem. Bohatá náplň jeho života si však zaslouží, abychom při jeho osobním jubileu připomenuli aspoň stručně, co dosud prožil a vykonal.

Prof. Zachoval se narodil 27. června 1906 v Kráseňsku poblíže Vyškova na Moravě. Po maturitě na gymnasiu v Prostějově vystudoval matematiku a fyziku na přírodovědecké fakultě Karlovy university. Učitelskou dráhu zahájil potom r. 1932 jako asistent ČVUT v Praze, a to nejprve ve fyzikálním ústavu prof. Nachtikala, odkud přešel po dvou letech do ústavu prof. Valoucha, kde působil do zavření vysokých škol okupanty. Učil pak jeden rok na reálném gymnasiu ve Vršovicích, než začal pracovat v závodě Ako (nyní Fotochema) v Českém Brodě, kde jako technický úředník Spolku pro chemickou a hutní výrobu vedl závodní laboratoř do konce roku 1949. Žádost o habilitaci z fyziky, kterou podal v r. 1939, mohla být vyřízena až po osvobození r. 1947. Od r. 1950 je pak profesorem na matematicko-fyzikální fakultě Karlovy university.

V činnosti prof. Zachovala lze od počátku sledovat hluboký vztah k učitelské, i k vědecké práci, k nimž oběma se druzí i mimořádně aktivní politicko-organizační práce na úseku vyučování a vědy, jíž věnoval mnoho času zejména v posledním desetiletí.

Ve vědecké i učitelské práci byl prof. Zachovalovi prvním vzorem prof. F. Závíška, u něhož byl již za studia vědeckým pomocníkem. Také téma jeho disertační práce spadá do oboru jeho učitele — teorie šíření elektromagnetických vln. Jako asistent na ČVUT obrátil se k práci experimentální, a to v oboru ultrazvuku. Zabýval se studiem absorpce a jako jeden z prvních zjistil disperzi ultrazvuku v kapalinách, což přispělo k poznání struktury kapalin. Část těchto studií konal v r. 1937/38 u prof. Lucase v Paříži; dalšímu rozvinutí této problematiky zabránila okupace.

Zaměstnání v továrně na fotografický materiál přivedlo pak prof. Zachovala ke studiu fyzikálních základů fotografického procesu. Publikoval několik prací zabývajících se teorií latentního obrazu a ukázal, že řadu jevů pozorovaných na citlivých vrstvách lze vyložit na základě představy, že elektronické děje v iontových krystalech, které způsobují vznik a růst latentního fotografického obrazu, mají určitou setrvačnost; tato představa byla později potvrzena přímým měřením na monokrystalech halogenidů stříbra. K této problematice zaměřoval prof. Zachoval práce svých žáků na universitě a vytvořil tak skupinu pracovníků, kteří dále rozšířili experimentální studium latentního obrazu. Studuje se zejména vliv mechanického namáhání na optické a fotochemické vlastnosti monokrystalů halogenidů stříbra a na luminiscenci citlivé vrstvy. Výsledky vedly též k vypracování metody používané s úspěchem při studiu tlaků při výbuších. Učitelská činnost vedla prof. Zachovala ve spojení s vědeckou prací k napsání učebnice Fyzikální základy fotografie (NČSAV 1956). Význam vědecké práce prof. Zachovala ocenila ČSAV r. 1964, kdy byl zvolen členem korespondentem.

Ještě při zaměstnání v tovární laboratoři začal prof. Zachoval působit od školního roku 1947/48 jako externí učitel fyziky na Palackého universitě v Olomouci. Pro její pedagogickou fakultu vypracoval studijní plán a sylaby přednášek z fyziky a začal zařizovat laboratoře pro fyzikální praktika. Po svém jmenování na Karlovu universitu vybudoval tu nejprve nový studijní obor vědecké fotografie, fotochemie a fotofyziky. Později jako vedoucí katedry fyziky a po jejím rozdělení jako vedoucí katedry obecné fyziky se význačným způsobem zasloužil o vytvoření zá-

kladního studia fyziky společného pro všechny specializace i pro studium učitelství. Pro prof. Zachovala jako učitele je typické, že učitelství práci přikládá vždy velký význam a sám plní nemalý učitelství úvazek nejen speciálními přednáškami, ale téměř nepřetržitě přednáší vždy také některou část úvodního kursu fyziky.

Hluboký zájem o problémy výuky vede prof. Zachovala k účasti na pracích v rámci různých komisí a orgánů ministerstva školství a kultury. V rámci JČMF vede ústřední komisi pro modernizaci vyučování fyzice na universitách a ve vědeckém kolegiu fyziky ČSAV má na starosti otázky výchovy vědeckého dorostu. I v některých svých článkách se zabývá zásadními problémy např. vysokoškolských učebnic fyziky nebo významem fyziky pro všeobecné vzdělání apod. V poslední době byl pověřen vedením autorského kolektivu, který má připravit moderní úvodní učebnici fyziky pro university.

Vedle úspěšné pedagogické a vědecké práce se prof. Zachoval zapojil mimořádně aktivně do politicko-organizační práce v celostátním měřítku i na úseku vědy. Několik let zastával význačné funkce, jako je vědecký sekretář vědecké rady MŠK, generální sekretář státní komise pro vědecké hodnosti aj. Také na matematicko-fyzikální fakultě zastával funkci proděkana pro vědeckou práci i funkci děkana a po několika let budoval Fyzikální ústav Karlovy university jako vědecké pracoviště fakulty.

Také JČMF počítá prof. Zachovala mezi své zvlášť aktivní členy. Byl již za okupace členem ústředního výboru, později pak též jeho předsednictva a častokrát přispěl k řešení důležitých otázek v činnosti JČMF.

Přejeme mu k jeho jubileu, aby ve zdraví dlouho dále pokračoval ve své záslužné práci.

Redakce

ŠEDESÁTINY STANISLAVA HORÁKA A FRANTIŠKA HRADECKÉHO

Počátkem roku 1966 se dožili šedesáti let dva zasloužilí pracovníci a dlouholetí členové Jednoty československých matematiků a fyziků, Stanislav Horák a František Hradecký.

Stanislav HORÁK se narodil 22. března 1906 v Turnově, studoval na tamní reálce a pak na přírodovědecké fakultě University Karlovy v Praze, kde získal v roce 1930 aprobaci pro matematiku a deskriptivní geometrii. Potom vyučoval na měšťanské škole v Trenčanské Teplé a na středních školách v Brně, Jilemnici, Nové Pace a v Praze; v roce 1953 přešel na České vysoké učení technické v Praze, kde působí dodnes na strojní fakultě, a to na katedře deskriptivní geometrie. Je členem redakce Rozhledů matematicko-fyzikálních, dlouholetým místopředsedou pobočky naší Jednoty ve Středočeském kraji, pracuje v ROH a v mnoha jiných institucích.

Ve své odborné činnosti se s. Horák věnoval algebraické, elementární a deskriptivní geometrii a metodice vyučování matematice. Napsal mnoho odborných a metodických článků, knižní studii Elipsa, je autorem nebo spoluautorem řady učebnic a příruček, z nichž je zvláště pozoruhodná učebnice deskriptivní geometrie pro 3. třídu gymnasií (vydaná v roce 1951), spolupracoval na skriptech pro vysoké školy a připravuje další publikace. Tuto bohatou činnost publikační rozvinul s. Horák při rozsáhlé práci učitelství, v níž dosáhl i mimořádných úspěchů výchovných vyplývajících z jeho pevného charakteru, upřímné družnosti, smyslu pro spravedlnost a hlubokého sociálního citění. Pro tyto vzácné vlastnosti i pro svou odbornou zdatnost je vážen všemi svými přáteli a žáky, kteří mu přejí s celou naší obcí matematickou pevně zdraví, spokojenost a další úspěchy v práci.

František HRADECKÝ se narodil 17. února 1906 v Bystré (okres Semily), vystudoval reálné gymnasium v Jilemnici a pak matematiku a deskriptivní geometrii na přírodovědecké fakultě University Karlovy v Praze; svá studia dokončil v roce 1930. Působil řadu let v různých místech, zejména v Michalovcích na Slovensku a od r. 1939 v Praze. V roce 1953 přešel na Vysokou školu